

Original Article / Araştırma Makalesi

SÖZEL BASMAKALIP DAVRANIŞLARA TEPKİYİ YARIDA KESME VE
YENİDEN YÖNLENDİRME YÖNTEMİNİN ETKİSİ

Effect of the Method of Response Interruption and Redirection in Verbal Stereotypical
Behaviors

Kevser KILIÇ¹

Muhammed Abdulbaki KARACA²

Yahya ÇIKIL³

¹Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Karaman

²İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya

³Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Konya

Geliş Tarihi / Received: 07.11.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 30.01.2024

ÖZ

Bu araştırmanın amacı tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirme (TYKY) yönteminin Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden ABAB deseni kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni OSB tanısı olan öğrencilerde görülen sözel basmakalıp davranışlar, bağımsız değişkeni ise uygulanan tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirme yöntemidir. Bulgulara bakıldığında TYKY yönteminin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azalttığı, bu nedenle olumlu etkisinin olduğu, bu olumlu etkinin kalıcı olduğu görülmüştür. Ek olarak annelerin yöntem ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Geçmiş araştırma bulguları da, yöntemin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını önemli ölçüde azalttığını, bu olumlu etkinin kalıcı olduğunu göstermekte ve yöntemin ebeveynler tarafından tercih edildiği görülmektedir. OSB tanısı olan bireylerde yoğun görülebilen sözel basmakalıp davranışının ortaya çıkma sıklığını azaltmak için, TYKY yönteminin etkili, kalıcı ve uygulanabilir bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Müdahale, Otizm, Sözel basmakalıp davranış, Tepkiyi yarıda kesme, Yeniden yönlendirme.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the effects of the method of Response Interruption and Redirection on reducing the frequency of verbal stereotypical behaviors observed in individuals with ASD. One of the single-subject research designs, the ABAB design was used in the research. While the dependent variable of the research is verbal stereotypical behaviors observed in students with ASD, the independent variable is the method of interrupting the applied response and redirection. Based on the findings, it has been observed that the method of Response Interruption and Redirection reduced the frequency of displaying verbal stereotypical behaviors observed in children with ASD, therefore it had a favorable and long-lasting effect. Furthermore, it was found that mothers had favorable opinions. Results from previous studies also demonstrate that the method has considerably reduced the frequency of occurrence of verbal stereotypical behaviors observed in individuals with ASD, and it has a long-lasting effect. It is also observed that parents prefer this method. It was concluded that the RIRD method is an effective, permanent, and applicable method for the purpose of reducing the frequency of occurrence of verbal stereotypical behaviors —which in people with ASD can be quite intense.

Keywords: Intervention, Autism, Redirection, Response interruption, Verbal stereotypy.

GİRİŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB); erken çocukluk döneminde ortaya çıkan, daha çok sosyal ve iletişim alanında kendini göstermekle birlikte, sınırlı ilgi alanı, takıntılı ve tekrarlı davranışlar, rutine bağlılık ile yetersiz iletişim becerilerinin eşlik ettiği, tüm gelişim alanlarını etkileyen nöro-gelişimsel bir bozukluktur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013; National Autism Center, 2015). OSB tanısı olan bireylerde çok küçük yaşlardan itibaren dikkat çeken özelliklerden birisi sosyal alan ve iletişim alanındaki sınırlılıklar olmaktadır (Diken, 2013; Rakap, Birkan ve Kalkan, 2017). Bireylerin sohbeti başlatma ve sürdürme gibi becerilerde belirgin şekilde yaşadıkları sınırlılıklar bu duruma örnektir (Ersan, 2015). Dolayısı ile OSB tanısı olan bireyler çevresiyle nasıl iletişim kurabilecekleri konusunda güçlük yaşamaktadırlar (Karaca, Kılıç ve Sarı, 2021). Bu durumlar öfke krizlerini, kendisine ya da çevresine zarar verici durumları beraberinde getirmektedir (Muharib, Correa, Wood ve Haughney, 2018). Cihan Akgül (2016) araştırmasında OSB tanısı olan öğrencilerin davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş ve benzer şekilde öğretmenlerin bazı basmakalıp davranışların sebebi olarak sosyal iletişimde meydana gelen yetersizlikler olabileceğini ifade etmiştir. Bu nedenle sosyal ve iletişim alanındaki becerilerin istendik düzeyde olması, OSB tanısı olan bireylerin çevrelerindeki insanlar ile uyumlu bir şekilde iletişim kurabilmeleri ve sürdürebilmeleri için gerekli olmaktadır (Akers, Pyle, Higbee, Pyle, ve Gerencser, 2016). OSB tanısı olan bireylerin iletişim becerileri istendik yönde geliştirildiğinde bireylerin problem davranışlarında önemli ölçüde azalmalar olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Adami, Falcomata, Muething ve Hoffman, 2017; Falcomata vd., 2018; Gerow, Rispoli, Ninci, Gregori ve Hagan-Burke, 2017).

İletişim becerileri içerisinde yer alan sözel iletişim becerileri, bireylerin içerisinde buldukları koşullara uygun olarak farklı bireyler ile sözel olarak nitelikli bir şekilde iletişimde olması ve sürdürmesi şeklinde ifade edilmektedir (Gal, Lamash, Bauminger-Zviely, Zancanaro ve Weiss, 2015). OSB tanısı olan bireylerin sözel iletişim becerilerinin geliştirilmesi onların bağımsız yaşam becerisi edinimini kolaylaştırmakta, toplum tarafından kabul edilebilme düzeylerini arttırmakta ve akranlarıyla ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir (Niwayana ve Tanaka-Matsumi, 2016). Aksi halde çeşitli olumsuzluklar meydana gelebilmektedir; bu olumsuzluklar çevre ile etkili iletişim kurmanın güçleşmesi, sınıf ortamında eğitimden alınacak verimin düşmesi, sosyal yönden istenmeyen bir davranış olması ve beraberinde diğer istenmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığını artırması şeklinde olmaktadır (Neely, Gerow, Rispoli, Lang ve Pullen, 2016; Valentino, Schillingsburg,

Conine ve Powell, 2012). Bu nedenle sözel iletişim becerileri ve sözel basmakalıp davranışlar, üzerinde çalışılması gereken konulardan olmaktadır.

Sözel uyaranların hepsinin olduğu gibi tekrar edilmesi (tam) ya da sözel uyaranların ilk birkaç ifadesinin olduğu gibi tekrar edilip devamını bireyin kendisinin tamamlaması (azaltılmış) şeklinde ortaya çıkan (Roberts, 2014; Stiegler, 2015), sözel basmakalıp davranışların kaynağı kişiler ya da cihazlar olabilir (Neely vd., 2016). Alanyazın incelendiğinde OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların bazı araştırmacılar için merak konusu olduğu, bu araştırmacıların son yıllarda bu konularla ilgili araştırmalara yöneldikleri görülmüştür (Benson vd., 2018; Dunst, 2018; Ishizuka ve Yamamoto, 2016; Jussila vd., 2020; Simacek, Dimian ve McComas, 2017; Töret, 2016; Yüksel, 2021). Uyanık ve Sarı (2021)'nın yapmış olduğu bir araştırmada öğretmenler OSB tanısı olan öğrencileri ile sınıf içerisinde yaşadıkları güçlük durumlarından birisinin öğrencilerinde görülen sözel basmakalıp davranışlar olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Gülay (2017) sınıflarında OSB tanısı olan öğrenci bulunan öğretmenlerin güçlük yaşadığı durumlardan birisi olarak öğrencilerde görülen sözel basmakalıp davranışları belirtmiştir. OSB tanısı olan bireylerde sıklıkla görülen sözel basmakalıp davranışlar, toplum tarafından kabul edilmeyen bir davranış olması nedeniyle eğitim sürecinde böyle sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı sözel basmakalıp davranışlar, üzerinde çalışılarak azaltılması gereken bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Neely vd., 2016).

Alanyazında sözel basmakalıp davranışları azaltmak amacı ile kullanılan yöntemlerden birisinin Tepkiyi Yarıda Kesme ve Yeniden Yönlendirme yöntemi (TYKY) olduğu görülmektedir. TYKY yöntemi; sözel basmakalıp davranışlar gibi tekrar edici davranışları azaltmak amacı ile kullanılan bilimsel bir yöntemdir (Ahearn, 2013; Neitzel, 2009). Bu yöntem, müdahale sürecinde “tepiyi yarıda kesme” ve “yeniden yönlendirme” olmak üzere iki basamağı içerir. Uygulayıcı tepkiyi yarıda kesme basamağında, istenmeyen davranışı durduracak fiziksel bir müdahalede (sözel basmakalıp davranışlar için işaret parmağı ile bireyin dudağına dokunma şeklinde) bulunur. Daha sonra bireyin dikkati çekilir ve yeniden yönlendirme basamağına geçilir, burada ise birey bildiği istendik bir duruma yönlendirilir (Neitzel, 2009).

OSB tanısı olan bireylerde sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltmaya yönelik yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar uluslararası alanyazında incelendiğinde, TYKY yönteminin kullanıldığı çok sayıda araştırma olduğu görülmüştür (Ahearn, Clark, MacDonald ve Chung, 2007; Ahrens, Lerman, Kodak, Worsdell ve Keegan, 2011; Lanovaz ve Sladeczek, 2012; Liu-Gitz ve Banda, 2010; Meany-Daboul, Roscoe,

Bourret ve Ahearn, 2007; Miguel, Clark, Tereshko ve Ahearn, 2009; Schumacher ve Rapp, 2011). Ulusal alanyazında ise TYKY yönteminin sözel basmakalıp davranışları azaltmak için sınırlı sayıda araştırmada kullanıldığı görülmüştür (Kanak, 2018; Topper-Korkmaz, 2012; Yücesoy Özkan, Kaplan, Köse ve Altun, 2022).

TYKY yönteminin ilk kez klinik bir ortamda duyuşsal uyararı elde etmek amacı ile içşel pekiştirme ile sonuçlanan sözel basmakalıp davranışın azaltılması için kullanıldığı görülmüş (Ahearn vd., 2007) ve yöntemin günümüzde bilimsel dayanaklı yeni bir uygulama olduğu anlaşılmıştır (Liu-Gitz ve Banda, 2010; Neitzel, 2009). Ek olarak sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığının azaltılmasına yönelik yöntemlerin kullanılması ile ilgili ülkemizde sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılması, uluslararası alanyazında ise ulaşılan birçok araştırmının güncel tarihli olmaması durumu ile karşılaşılmıştır. Bu durumlar araştırmacılara TYKY yönteminin sözel basmakalıp davranışlara etkisi ile ilgili daha güncel ve çok sayıda araştırma ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu araştırma ile bu ihtiyaç durumu giderilmek istenmiştir ve aynı zamanda uygulama ile ilgili ebeveynlerin görüşleri alınmıştır. Araştırmanın alanda çalışan eğitimciler ve ilgili alan uzmanlarına yol göstereceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirme yönteminin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerindeki etkisini incelenmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. TYKY yönteminin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışlarının ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerindeki etkisi nasıldır?
2. Ebeveynlerin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların azaltılmasında TYKY yöntemi kullanımı ile ilgili görüşleri nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, katılımcılar, bağımlı ve bağımsız değişkenler, veri toplama araçları, araştırma öncesi değerlendirme, uygulamanın içeriği ve süreci, oturumlar, ortam, araç-gereç, uygulama oturumları, uygulama sonrası oturumlar, verilerinin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirme yönteminin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için araştırmada tek denekli

araştırma modellerinden ABAB deseni kullanılmıştır. Tek denekli araştırma modelleri tek ya da az sayıda katılımcı ile ayrıntılı araştırma yapma imkânı veren bir araştırma modelidir ve özel eğitim alanında sıklıkla tercih edilmektedir (Tekin-İftar, 2018). Tek denekli araştırma modelleri içerisinde yer alan ABAB desenleri özel eğitim alanında tersine çevrilebilen davranışlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu desen ile uygulama en az iki kez gerçekleştirilir ve iki kez geri çekilerek uygulamanın etkisinin görülmesi amaçlanır. A evresi başlama düzeyi oturumlarını, B evresi öğretim oturumlarını göstermektedir. ABAB deseninde, diğer A-B desenlerinden farklı olarak, uygulama en az iki kere yapılmakta ve geri çekilmektedir. Bundan dolayı tahminde bulunma, doğrulama ve yineleme aşamalarına olanak tanıyarak işlevsel anlamda ilişki kurulması sağlanmaktadır (Tekin-İftar, 2018). Bu çalışmada TYKY yönteminin OSB tanımlı bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bu güçlü yönlerinden dolayı ABAB deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın iç geçerliğinin sağlanması için araştırma süresince katılımcıların sözel basmakalıp davranışlarının azaltılması için bireylerin öğretmenlerine ve ebeveynlerine TYKY uygulamasına yönelik bir öğretim gerçekleştirilmemesi gerekliliği aktarılmıştır. Araştırmanın olgunlaşma faktöründen etkilenmemesi için kısa sürede tamamlanmasına yönelik çaba gösterilmiştir. Araştırmada her oturum video ile kayıt altına alınmıştır. Her 3 oturumda 1 video ikinci araştırmacı tarafından izlenerek gözlemciler arası güvenirlik alınmıştır.

Alanyazında özel eğitim alanında bilimsel uygulamalar gerçekleştirilirken kalite göstergelerine dikkat edilmesi gerekliliği ifade edilmektedir (Kratochwill vd., 2012; Vuran ve Melekoğlu, 2022). Bu nedenle bu çalışmada Ledford ve diğerleri (2023)'nin önerdiği tek denekli araştırmalarda uygulamanın yürütülmesi, verilerin toplanması ve katılımcıların seçimi ile ilgili olarak belirttikleri kalite standartları göstergelerine dikkat edilmiştir. Bu amaçla OSB tanımlı olan bireylerin tanımlarının geçerli ve resmi olmasına, araştırma kapsamında sunulacak hizmetlerin tanımlanmış olmasına, bağımsız değişkenin iyi bir şekilde açıklanmış olmasına ve değerlendirme sürecinin bağımsız değişkenin etkisini doğru şekilde ortaya koymuş olmasına dikkat edilmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Konya ili Selçuklu ilçesinde yer alan bir otizm eğitim merkezinde öğrenim görmekte olan OSB tanımlı olan, 10 yaşında iki erkek öğrenci oluşturmaktadır. Her iki öğrenci de yaşına uygun düzeyde alıcı dil ve yönerge takip becerisine sahiptir. Bağımsız olarak 4 kelimelik cümleler kurabilmekte, bunun yanında sıklıkla sözel

basamakalıp davranış sergilemektedirler. Öğrencilere daha önce sözel basmakalıp davranışlar için herhangi bir müdahale uygulanmamıştır. Katılımcıların demografik özellikleri tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	<i>Öğrenci X</i>	<i>Öğrenci Y</i>
Tanısı	OSB	OSB
İkamet ettiği il	Konya	Konya
Cinsiyeti	Erkek	Erkek
Yaşı	10	10
Okula gitme durumu	Gidiyor	Gidiyor
Sınıfı	4. sınıf	4. sınıf
Kaynaştırma öğrencisi olma durumu	Kaynaştırma öğrencisi değil	Kaynaştırma öğrencisi değil

Yukarıda verilen tablo 1 incelendiğinde, iki erkek öğrencinin de OSB tanısının olduğu, Konya ilinde ikamet ettikleri, 10 yaşında oldukları, 4. sınıfa gittikleri ve kaynaştırma öğrencisi olmadıkları bilgilerine ulaşılmaktadır.

Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler

Bu çalışmada OSB tanısı olan öğrencilerde görülen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığı bağımlı değişken; bu sözel basmakalıp davranışlarının ortaya çıkma sıklığını azaltmak için uygulanan tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirme yöntemi ise bağımsız değişken olmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan demografik bilgi formu ve olay/sıklık kaydı formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu öğrencilerin isimleri, tanıları, ikamet ettikleri il, cinsiyetleri, yaşları, okula gitme durumları, kaçınıcı sınıfa gittikleri ve kaynaştırma öğrencisi olma durumları ile ilgili bilgileri edinmek amacıyla açık uçlu soruları içeren bir form olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

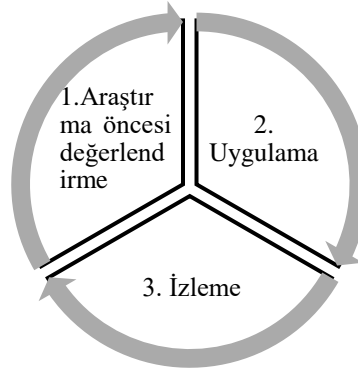
Olay/Sıklık Kaydı Formu

Olay/sıklık kaydı formu A ve B oturumları için iki ayrı form şeklinde araştırmacılar tarafından araştırmaya özgü olarak oluşturulmuştur. Formlarda araştırma sürecinde kullanılan cümleler (tablo 2’deki cümleler) yer almış ve cümlelerin karşısına işaretleme yapılacak kutucuklar yerleştirilmiştir. Araştırmada öğrencilerin her bir oturumda göstermiş oldukları sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığı, davranış her meydana geldiğinde

araştırmacı tarafından forma tire (/) işareti ile işaretlemesi yapılarak toplanmıştır. Davranış ortaya çıkmadı ise işaretleme yapılmamıştır. Her oturumun ardından birinci araştırmacı tarafından formdaki tire (/) işaretleri sayılıp toplanmış ve davranış sıklığı yüzdelik olarak hesaplanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada sosyal geçerlik verileri de toplanmıştır. Araştırmanın sosyal geçerliği belirlenirken araştırmanın amacı, süreci ve etkisiyle ilgili (Atbaşı, Karaca ve Karasu, 2019) cevaplar katılımcıların ebeveynlerinden yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Görüşmelerde araştırmacılar tarafından geliştirilen, 3 ayrı alan uzmanından uzman görüşü alınarak son hali oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Form; ebeveynler için sözel basmakalıp davranışların azalmasının önemli olup olmadığı, araştırma amacının uygunluğu, yöntemin etkililiği, araştırma sürecinin anlaşılabilirliği ve yöntemin kullanımını isteyip istememeleri ile ilgili görüşlerini belirtmelerini sağlayan açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Şekil 1. Araştırma süreci

Araştırma süreci şekil 1’de verildiği gibi sırası ile araştırma öncesi değerlendirme, uygulama ve izleme aşamalarından oluşmaktadır.

Araştırma Öncesi Değerlendirme

Öğrencilerin araştırmaya dâhil edilme kriterleri;

1. Sözel basmakalıp davranışlar sergilemek,
2. Sözel basmakalıp davranışlara yönelik bir eğitim almamış olmak,
3. Saldırgan davranışlarda (vurma, itme, tekme atma vb.) bulunmamak,
4. 7 yaş ve üzerinde olmak (Dil gelişimindeki kritik dönemin dışında olmak için)
5. Yaşına uygun düzeyde alıcı dil becerisine sahip olmak,
6. Yaşına uygun düzeyde yönerge takip becerisine sahip olmak,

7. 3-4 kelimelik cümleler kurabilmek,

Yukarıda verilen özellikleri taşıyan OSB tanısı olan 2 erkek öğrenci birinci araştırmacının öğrencileri arasından seçilmiştir. Araştırma öncesinde öğrencilerin sözel basmakalıp davranışlara ve bağlama uygun konuşmaya yönelik bir eğitim almadıkları ebeveynlerine sorularak öğrenilmiştir. Ek olarak ebeveynlerin sözel basmakalıp davranışlardan rahatsız olduklarını belirtmeleri üzerine araştırmacı tarafından seanslarda çalışılan cümlelerden bir liste hazırlanıp (liste için bk. Tablo 2) bir ön değerlendirme oturumu alınmıştır. Bu oturumda öğrencilerin hemen hemen her cümleyi tekrar ettikleri görülmüştür. Daha sonra öğrencilerin ebeveynleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, onlara sözel basmakalıp davranışlar hakkında bilgi verilmiş ve çocuklarında görülen bu durum ile ilgili fikirlerini söylemeleri istenmiştir. Bunun sonucunda ebeveynler çocuklarının sözel basmakalıp davranışlarından rahatsız olduklarını bir kez daha dile getirmişlerdir. İki ebeveyn de çocuklarının kendilerine söylenen hemen hemen her ifadeyi tekrar ettiklerini söylemişlerdir, araştırmacıya ek bir cümle önerisinde bulunmamışlardır. Bu nedenle birinci araştırmacının seans içindeki gözlemleri sonucunda belirlediği cümleler yazılı bir şekilde kâğıda aktarılmıştır (Tablo 2). Öğrencilerin isimleri birisi X, diğeri Y olacak şekilde kodlanmıştır. Araştırma sürecinde her cümle araştırmacı tarafından öğrencilere toplamda iki kez karışık bir sıra ile doğal bir şekilde iletilmiş ve oturumlar ortalama 5 dakika sürmüştür.

Tablo 2. Öğrenci X ve öğrenci Y için belirlenen cümleler

Araştırmacı Tarafından Kullanılan Cümleler
Bu kalem benim.
Böyle yap.
Bu bir masa.
Bu masanın rengi beyaz.
Seni gördüğüme sevindim.
Bu silgi benim.
Eti nereden alırsınız?
Kıyafetin çok yakışmış.
Çilek mi seversin muz mu?
Erkek misin kız mısın?
Bu saat benim.

Uygulamanın İçeriği ve Süreci

Birinci araştırmacı materyallerin hazırlanması, uygulama ve yazım aşamalarında aktif rol almıştır. İkinci araştırmacı, birinci araştırmacıya rehberlik ve yönlendirmelerde bulunmuş, uygulamanın sağlıklı yürütülmesinde ve yazım aşamasında aktif rol almıştır. Üçüncü araştırmacı gözlemciler arası güvenilirlik verileri almış ve yazım aşamasında aktif rol almıştır.

Birinci araştırmacı öncelikle seans sırasındaki gözlemlerine dayanarak sözel basmakalıp davranışları sık sergileyen iki öğrencisinin seans içinde en çok tekrar ettiği cümleleri bir liste halinde oluşturmuştur (Tablo 2). Daha sonra öğrencilerin ebeveynleri ile görüşerek bu durum hakkındaki görüşlerini almıştır. İki ebeveyn de sürekli tekrarların kendilerini rahatsız ettiklerini ve çözüm için çalışılmasını istediklerini belirtmiştir. Birinci araştırmacı TYKY yöntemi ve uygulama basamakları hakkında ebeveynlere bilgi vermiştir. Yöntemin uygulama basamaklarından a) öğrenci sözel basmakalıp davranış sergiler ise durdurulur, b) öğrencinin ismi söylenerek dikkati çekilir, c) öğrencinin bildiği istedik bir davranış yönergesi verilir, d) öğrencinin doğru tepkileri pekiştirilir (Ahearn vd., 2007) şeklinde bahsetmiştir. Yöntemin kullanım amacını ve nasıl uygulanacağını anlatmıştır. Uygulama için ebeveynlerin gönüllü onayları alınmıştır. Ardından öğrencilerin eğitime geldikleri günler öğrenci X için (pazartesi, çarşamba ve cuma), öğrenci Y için (salı ve perşembe) günleri olduğundan, her iki öğrenci için art arda günlerde oturumlar planlanmıştır. Öğrenci X için çarşamba ve cuma günleri seansın başında ve sonunda; öğrenci Y için salı ve perşembe günleri seansın başında ve sonunda uygulanması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Öğrencilerin demografik bilgilerini öğrenmek amacı ile araştırmacılar tarafından demografik bilgi soruları oluşturulmuş ve ebeveynler ile yüz yüze görüşülerek bilgiler elde edilmiştir. Sonrasında yöntemin davranış üzerindeki etkisini en iyi şekilde görebilmek için ABAB deseni tercih edilmiştir. Ardından birinci araştırmacı tarafından öğrencilerin performanslarını kayıt etmek amacı ile olay/sıklık kaydı formları oluşturulmuştur. Başlama (A1 ve A2) ve öğretim (B1 ve B2) oturumları için olmak üzere iki ayrı form oluşturulmuştur. Uygulamalar öğrencilerin kendi sınıflarında yürütülmüştür. Uygulama için sınıf düzeni oluşturulmuş, uygulamalar sırasında video kayıtların alınması için telefon kullanılmış ve telefon öğrencilerin göremeyeceği bir yere yerleştirilmiştir. Bu süreçte ebeveynler ile görüşülmüş ve onlara uygulama güvenilirliğini etkilememesi için kendilerinin ya da bir başkasının bu yöntemi kullanmayacaklarının sözü alınmıştır. Oturumlarda öğrenci ile karşı karşıya oturulmuş, her başlama düzeyi (A1 ve A2) oturumunda araştırmacı 'hadi sohbet edelim' yönergesini vermiş ve cümleleri öğrenciye her oturumda toplam 2 kez olacak şekilde karışık bir sıra ile sohbet içerisinde aktarmıştır. Bu süreçte herhangi bir müdahalede bulunmamış ve 5 saniye beklemiştir. 5 saniye içerisinde davranış ortaya çıktı ise forma tire (/) işareti ile işaretlemeye bulunmuş, davranış ortaya çıkmadı ise işaretleme yapmamıştır. Her öğretim (B1 ve B2) oturumunda araştırmacı 'hadi sohbet edelim' yönergesini vermiş ve cümleleri öğrenciye aynı şekilde aktarmıştır ve her cümle sonunda 5 saniye beklemiştir. Öğrencide sözel basmakalıp davranış başlar başlamaz araştırmacı yöntemi uygulamış (tepkiyi yarıda kesmiş), öğrenciye adı ile seslenmiş, göz

temasını sağlamış ve öğrenciyi bildiği istendik bir davranışa yönlendirmiştir (yeniden yönlendirme) örn: böyle yap (elleri masada bekleme). Sözel basmakalıp davranış ortaya çıkmadı ise diğer cümleye geçerek uygulamaya devam etmiştir. Uygulama iki öğrenci için de toplamda 20 oturum sürmüştür. Oturumların bitmesinin ardından yöntemin etkisinin devam edip etmediğinin görülmesi için 1 haftalık bekleme sürecine gidilmiş ve ardından 3 oturum izleme verisi alınmıştır. Süreç içerisinde öğrencilerin performanslarında güvenilirliğe bakmak için tüm videolar arasından her 3 oturumda 1 kez ikinci araştırmacı tarafından videoların izlenmesi ile gözlemciler arası güvenilirlik verisi alınmıştır. Ek olarak uygulama güvenilirliği de hesaplanmıştır.

Oturumlar

Uygulama; iki öğrenci için de başlama düzeyi (A1 ve A2), öğretim oturumları (B1 ve B2) ile izleme oturumlarından oluşmuştur.

Öğrenci X için 23 oturum; öğrenci Y için 23 oturum olmak üzere araştırma süresince toplam 46 oturum gerçekleştirilmiştir. Öğretim oturumları öğrencilerin kendi sınıf ortamlarında yürütülmüştür. Uygulama sırasında sınıf içerisinde, sadece öğrenci ve birinci araştırmacı yer almıştır. Her oturum kayıt altına alınmıştır. Öğretim oturumları her seansın başında ve sonunda olmak üzere öğrencilerin kuruma geldiği iki gün, günde iki oturum şeklinde yürütülmüştür.

Ortam ve Araç-Gereç

Araştırma öğrencilerin kendi sınıflarında yürütülmüştür. Sınıfta 1 adet uzun masa, masada karşılıklı olarak yerleştirilmiş 2 adet büyük sandalye, ilgili öğrenci ile çalışılacak cümlelerin de yazılı olduğu olay/sıklık kaydı formu, öğrenci ile çalışılacak olan cümlelerden “bu kalem benim” cümlesini ifade ederken göstermek için bir adet kurşun kalem, “bu silgi benim” cümlesini ifade ederken göstermek için bir adet silgi, “bu saat benim” cümlesini ifade ederken göstermek için araştırmacının kolunda görünebilir bir şekilde takılı olan bir kol saati ve oturumları kayıt altına almak için telefon, kullanılan araç-gereçlerdendir.

Uygulama

Başlama Düzeyi Oturumları (A1 ve A2)

Birinci araştırmacı ilk önce öğrenci X’e “hadi sohbet edelim” yönergelerini vermiş ve daha önceden hazırlanmış olduğu cümleleri her seferinde toplamda 2 kez olmak üzere karışık bir sıra ile aktarmıştır. Her cümlenin ardından 5 saniye kadar beklemiştir. Öğrenci her sözel basmakalıp davranış sergilediğinde, araştırmacı formda ilgili cümlenin karşısına bir adet tik

(/) işareti koymuş, öğrencinin sözel basmakalıp davranışlar sergilemediği durumlarda forma herhangi bir işaretleme yapmamıştır. Bu süre içerisinde öğrenciye herhangi bir öğretim yapılmamış, ipucu sunulmamış ve müdahale edilmemiştir.

Öğrenci X ve öğrenci Y eğitime art arda olan günlerde gelmektedirler. Bu nedenle araştırmacı öğrenci X ile eş zamanlı olarak aynı şekilde öğrenci Y'ye "hadi sohbet edelim" yönergesini vermiş ve cümleleri karışık bir sıra ile söylemiştir. Her cümlenin ardından 5 saniye kadar beklemiştir. Öğrenci her sözel basmakalıp davranış yaptığıında, araştırmacı formda ilgili cümlenin karşısına bir adet tik (/) işareti koymuş, öğrencinin sözel basmakalıp davranış yapmadığı durumlarda forma herhangi bir işaretleme yapmamıştır. Bu süre içerisinde öğrenciye herhangi bir öğretim yapılmamış, ipucu sunulmamış ve müdahale edilmemiştir. Öncelikle başlama düzeyi oturumlarından A1 oturumlarının ardından uygulama oturumlarından B1'e geçilmiştir. B1 oturumlarının ardından başlama düzeyi oturumlarından A2'ye geçilmiş ve sürece devam edilmiştir. Süreç içerisinde öğrencilerin yerinde güzel oturma gibi istendik davranışları zaman zaman etkili olduğu bilindiği için ve davranışlarda sürekliliğin sağlanması amacı ile sözel pekiştireçler (harikası, yerinde güzel oturuyorsun) ve sosyal pekiştireçler (çak yapma, başını okşama, karnını gıdıklama) ile pekiştirilmiştir. Başlama düzeyi verileri çizgi grafiğinde içi dolu yuvarlak şeklinde gösterilmiştir.

Uygulama Oturumları (B1 ve B2)

Başlama düzeyi oturumlarından A1 gerçekleştikten sonra ilk önce öğrenci X için uygulama oturumlarından B1'e geçilmiştir. Bu aşamada sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltmak için TYKY yöntemi uygulamasına başlanmıştır. Uygulamada, öğrenciye "hadi sohbet edelim" yönergesi verilmiştir. Araştırmacı her oturumda cümleleri toplamda 2 kez ve her seferinde karışık bir sırada ifade etmiş, her cümle ardından öğrenciden 5 saniye içerisinde tepki beklemiştir. Bu süre içerisinde öğrenci sözel basmakalıp davranış sergilediğinde araştırmacı tarafından yöntem uygulanmış, dudak hareketi ile (sağ elin işaret parmağı öğrencinin dudağına dokunularak) sözel basmakalıp davranışı yarıda kesilmiş, öğrenciye adı ile seslenilerek göz teması kurulmuş ve araştırmacı tarafından bildiği bir yönerge (Örn. Böyle yap (elleri masada bekleme) verilerek yeniden yönlendirme sağlanmıştır. Öğrencinin doğru tepkileri ve yerinde güzel oturma gibi istendik davranışları etkili olduğu bilinen sözel pekiştireçler (harikası, yerinde güzel oturuyorsun) ve sosyal pekiştireçler (çak yapma, başını okşama, karnını gıdıklama) ile davranışta sürekliliğin sağlanması için pekiştirilmiştir. Daha sonra öğrenci Y için öğrenci X ile eş zamanlı olarak uygulama oturumlarından B1'e geçilmiştir. Bu aşamada sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma

sıklığını azaltmak için TYKY yöntemi uygulamasına başlanmıştır. Süreç öğrenci X ile aynı şekilde yürütülmüştür.

B1 oturumlarının ardından başlama oturumlarından A2'ye geçilmiş ve sonrasında uygulama oturumlarından B2'ye geçilmiştir. B2 de de süreç aynı şekilde devam edilmiştir. Süreç içerisinde öğrencilerin yerinde oturma gibi istendik davranışları zaman zaman, etkili olduğu bilinen sözel pekiştireçler (harikasın, yerinde güzel oturuyorsun) ve sosyal pekiştireçler (çak yapma, başını okşama, karnını gıdıklama) ile pekiştirilmiştir. Uygulama sırasında öğrencilerde sözel basmakalıp davranış meydana geldiğinde TYKY yöntemi ile müdahale edilmesinin hemen ardından her iki öğrencinin de sessiz kalma davranışı gösterdiği görülmüştür. Uygulamalar sırasında alınan veriler çizgi grafiğinde içi dolu yuvarlak şeklinde gösterilmiştir.

Uygulama Sonrası Oturumlar

İzleme

İzleme oturumları her iki öğrenci için de uygulama oturumlarının bitmesinin ardından 1 hafta beklendikten sonra 3'er oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. İzleme oturumları başlama düzeyi oturumları ile aynı şekilde yürütülmüştür. Araştırmacı ilk önce öğrenci X ile izleme oturumlarına başlamıştır. Araştırmacı öğrenci X'e "hadi sohbet edelim" yönergesini vermiş ve cümleleri her seferinde toplamda 2 kez ve karışık bir sıra ile aktarmıştır. Her cümlenin ardından öğrencinin tepkisi için 5 saniye kadar beklemiştir. Sonrasında izleme oturumları başlama oturumları ile benzer şekilde yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada her oturum video kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı her bir oturum sırasında önünde bulunan formda oturumlar sırasında eş zamanlı bir şekilde işaretlemeyi yaparak verileri toplamıştır. Araştırmacının kendisi dışında, Gözlemciler Arası Güvenirlik (GAG) verileri için ikinci araştırmacı tüm oturumlar içerisinde 3 oturumda 1 olmak üzere video kayıtlarını izleyerek GAG verilerini almıştır. GAG verileri Miles ve Huberman (1994)'ın önerdiği formül olan; $(\text{Görüş Birliği}/\text{Görüş Birliği}+\text{Görüş Ayrılığı}) \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmada sosyal geçerlik verileri de alınmıştır. Araştırma sonunda veliler ile birebir görüşmeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan araştırmanın amacına, sürecine ve etkisine yönelik hazırlanan sorular katılımcıların velilerine yöneltilmiş ve cevapları yazıya aktarılmıştır. Araştırmada OSB tanısı olan öğrencilerin göstermiş oldukları sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığının azaltılması amacıyla uygulanan TYKY yönteminin etkililiği için alınan veriler tek denekli

araştırma modellerinden ABAB desenine göre analiz edilmiştir. Elde edilen veriler yüzdelik olarak hesaplanmış ve çizgi grafiklerine aktarılmıştır. Bu çizgi grafikleri yorumlanarak bulgular kısmında açıklanmıştır. Çizgi grafiklerinde yatay eksen oturum sayılarını, dikey eksen sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını göstermektedir. Grafikler A1, B1, A2, B2 ve izleme oturum verilerinden oluşmaktadır. A1, B1, A2 ve B2 verileri grafiklerde içi dolu yuvarlak şeklinde, izleme verileri ise içi dolu kare şeklinde gösterilmiştir.

Gözlemciler Arası Güvenirlik Verilerinin Analizi

Aşağıdaki tablo 3 incelendiğinde; gözlemciler arası güvenirliliğin her iki öğrenci için de başlama düzeyi oturumları için %95 üzerinde, uygulama oturumları için %95 üzerinde ve izleme oturumları için %85 üzerinde olduğu görülmektedir. Bilmez ve Tekin-İftar (2016) gözlemciler arası güvenirliliğin %80 ve üzerinde tutarlılık göstermesi gerektiğinden bahsetmiştir. Tablo 3'te yer alan güvenirlilik ortalamalarına bakıldığında %90 üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Gözlemciler Arası Güvenirlik Verileri

Katılımcılar	Başlama Düzeyi	Uygulama	İzleme	Güvenirlik Ortalamaları
Öğrenci X	%98	%98	%94,4	%96,8
Öğrenci Y	%97	%97	%87,5	%93,8

Uygulama Güvenirliği Verilerinin Analizi

Uygulama güvenirliliği verileri, ikinci araştırmacı tarafından tüm oturumlar içerisinde videoların rastgele %20'si izlenerek yüzdelik olarak hesaplanmış ve analiz edilmiştir. Analizler, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 3 alan uzmanının görüşü alınarak son şekli verilen uygulama güvenirliliği formları ile yapılmıştır. "Gözlenen uygulamacı davranışları/planlanan uygulamacı davranışı X 100" formülü (Tekin-İftar, 2012) kullanılarak uygulama güvenirliliği hesaplanmıştır. Aşağıdaki tablo 4 incelendiğinde başlama düzeyi oturumları için %95 üzerinde, uygulama oturumları için %99 ve üzerinde ve izleme oturumları için %95 üzerinde olduğu görülmektedir. Güvenirlik ortalamalarına bakıldığında ise %98 ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Uygulama Güvenirliği Verileri

Katılımcılar	Başlama Düzeyleri	Uygulama	İzleme	Güvenirlik Ortalamaları
Öğrenci X	%98	%99	%97,2	%98
Öğrenci Y	%98	%100	%97,2	%98,4

Sosyal Geçerlik Verilerinin Analizi

Sosyal geçerlik verileri, öğrencilerin ebeveynlerinden yüz yüze görüşmeler ile elde edilmiştir. Her görüşme 15 dakika kadar sürmüştür. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Nitel araştırma modellerinde sıklıkla kullanılan betimsel analiz tekniğinde; elde edilen verileri etkili bir şekilde ortaya koymak amacı ile cevaplar değiştirilmeden aktarılır. Veriler bu şekilde araştırmacı tarafından yorumlanır ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde okuyucuya iletilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın Sınırlılıkları

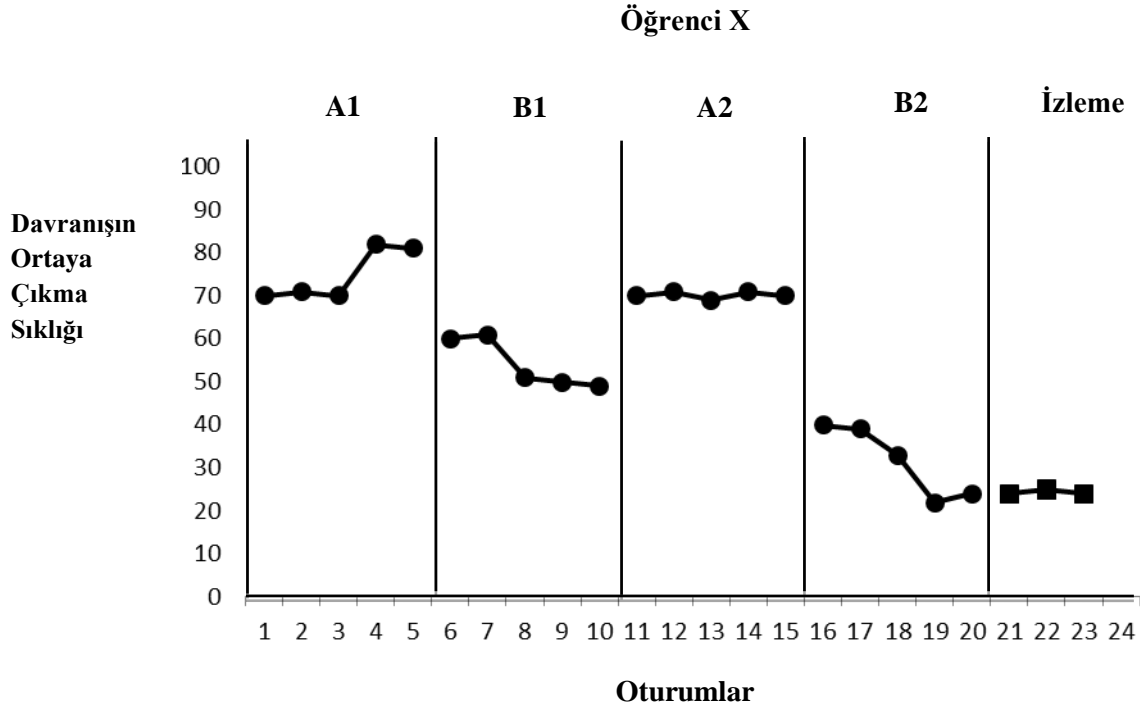
Bu araştırma Konya ilinde ikamet eden 10 yaşındaki benzer gelişimsel özellikleri olan iki erkek öğrenci, bu öğrencilere yönelik kullanılan cümleler ve uygulanan yöntem ile sınırlı kalmaktadır.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırmada İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'ndan 15.06.2023 karar tarihli ve 2023/16 karar nolu etik kurul izni alınmıştır. Araştırmada etik ilkelere dikkat edilmiştir. Araştırma öncesinde öğrencilerin ebeveynlerine araştırmaya dair bilgiler ayrıntısı ile verilmiş, araştırmanın gönüllülük esaslı olduğu belirtilmiş ve istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri söylenmiştir. Her iki öğrencinin ebeveyni de araştırma süreci hakkında ne zaman bilgi isterse kendisine ayrıntılı bilgi verileceği anlatılmış ve onay formunu gönüllü olarak imzalamışlardır.

BULGULAR

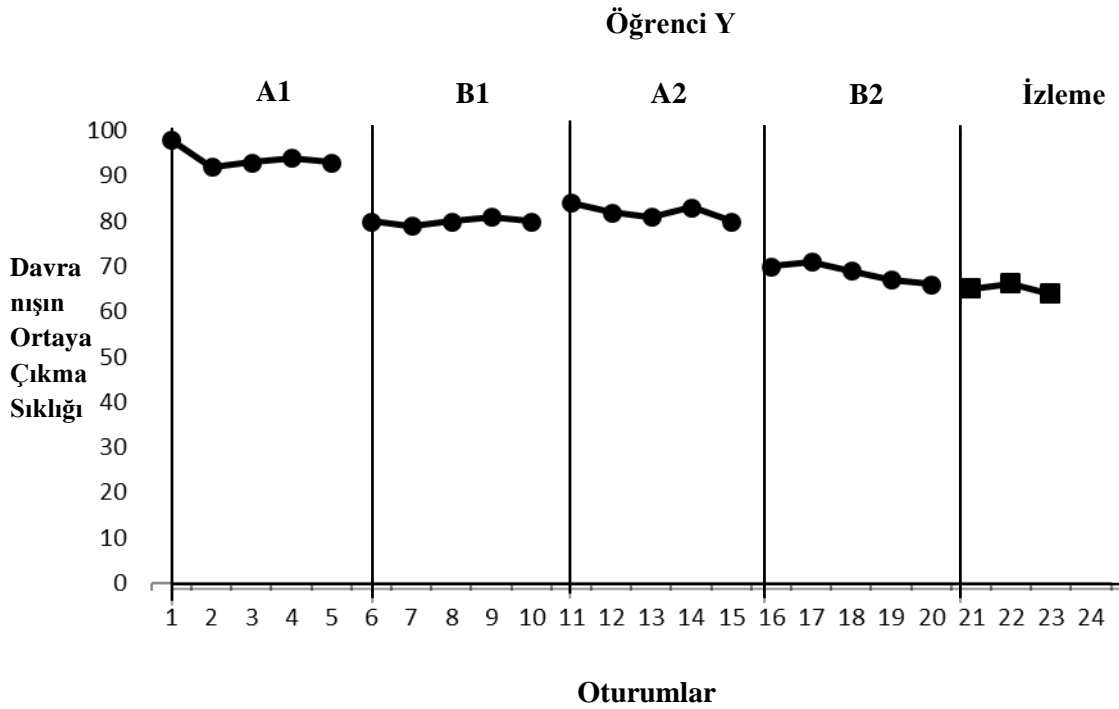
Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler aşağıda yer alan çizgi grafiklerine aktarılarak analiz edilmiştir. Grafiklerde başlama düzeyi oturumları ve uygulama oturumları içi dolu yuvarlak, izleme oturumları içi dolu kare şeklinde gösterilmiştir.

Etkililik Bulguları

Grafik 1: Tepkiyi Yarıda Kesme ve Yeniden Yönlendirme Yönteminin Sözel Basmakalıp Davranışının Ortaya Çıkma Sıklığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci X'e Ait Başlama Düzeyi Oturumları (A1 ve A2), Öğretim Oturumları (B1 ve B2) ve İzleme Oturumları Verileri

Yukarıda verilen grafik 1, X öğrencisine aittir. Grafik 1 incelendiğinde, öğrencide A1 evresinin başında sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %70'in üzerinde olduğu görülmektedir. Bu aşamada sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığı %82'lere kadar ulaşmıştır. B1 evresinde birinci yazar tarafından TYKY yöntemi uygulanmaya başlanmıştır. Uygulamaya başlanır başlanmaz öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %60'a düştüğü ve uygulama devam ettiği süre boyunca anlamlı derecede bir düşüş gözlenerek %50 seviyelerine indiği görülmektedir. Bu durum, uygulanan TYKY yönteminin X öğrencisinde görülen sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığını azaltmada olumlu etkisinin olduğunu göstermektedir. Uygulamanın devamında A2 evresinde TYKY yöntemi geri çekilmiştir ve bu aşamada sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %70'e yükseldiği dikkat çekmektedir. Bu durum bağımsız değişken geri çekildiği zaman öğrencide sözel basmakalıp davranışın daha sık meydana geldiğini göstermektedir. Bu süre boyunca öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma yüzdesi ortalama olarak aynı seviyede devam etmiştir. Bu evrede %70 aralığında seyreden sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının sonraki evre olan B2 evresinde tekrar TYKY yöntemi uygulanmaya başlanmasıyla %40'a düştüğü ve yine TYKY yönteminin uygulanmasına devam edildiği süre boyunca bu düşüşün %20 seviyelerine kadar indiği görülmektedir.

Yukarıda verilen grafik; TYKY yöntemi uygulanmaya devam edildikçe sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığında belirgin oranda bir düşüş olduğunu, uygulamanın olmadığı zamanlarda ise yükseldiğini; ancak düzeyin başlangıç seviyesi düzeyi kadar olmadığını göstermektedir. Bu durum uygulanan TYKY yönteminin X öğrencisinde görülen sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerinde olumlu yönde etkisi olduğunu bir kez daha kanıtlar niteliktedir. Bununla birlikte uygulamanın bitmesinin ardından 1 haftalık bekleme sürecine gidilmiştir. Ardından 3 oturum izleme verisi alınmıştır. İzleme verileri incelendiğinde; daha önceki aşamalarda sözel basmakalıp davranışının ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerinde etkili olduğu görülen TYKY yönteminin, aynı zamanda kalıcılık özelliği de gösterdiği de görülmektedir.

Grafik 2: Tepkiyi Yarıda Kesme ve Yeniden Yönlendirme Yönteminin Sözel Basmakalıp Davranışının Ortaya Çıkma Sıklığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci Y'ye Ait Başlama Düzeyi Oturumları (A1 ve A2), Öğretim Oturumları (B1 ve B2) ve İzleme Oturumları Verileri

Yukarıda verilen grafik 2, Y öğrencisine aittir. Grafik 2 incelendiğinde, öğrencide A1 evresinin başında sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %100'e yakın olduğu görülmektedir. B1 evresinde birinci yazar tarafından öğrenciye TYKY yöntemi uygulanmaya başlanmıştır. TYKY yönteminin uygulanmaya başlanmasıyla öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %80 seviyelerine düştüğü ve uygulama devam ettiği süre boyunca bu seviyelerde seyrettiği görülmektedir. Bu durum, uygulanan TYKY yönteminin OSB tanısı olan öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığı üzerinde olumlu

yönde etkisinin olduğunu göstermektedir. Uygulamanın devamında A2 evresinde TYKY yöntemi geri çekilmiştir ve bu aşamada öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının %83 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. Bu durum uygulama yapılmadığı zaman öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının arttığını göstermektedir. Bu süre boyunca öğrencide sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığı yüzdesinde ciddi düzeyde değişiklik meydana gelmemiştir. Bu evrede %83 seviyelerinde seyreden sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığının sonraki evre olan B2 evresinde tekrar uygulamaya başlanmasıyla %70'e düştüğü ve yine TYKY yönteminin uygulanmasına devam edildiği süre boyunca bu düşüşün %63 seviyelerine kadar indiği görülmektedir. Yukarıda verilen grafik; öğrencide TYKY yöntemi uygulanmaya devam edildikçe sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığında belirgin oranda bir düşüş olduğunu, uygulamanın olmadığı zamanlarda ise yükseldiğini; ancak düzeyin başlangıç seviyesi düzeyi kadar olmadığını göstermektedir. Bu durum uygulanan TYKY yönteminin öğrencide görülen sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığını azaltma üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğunu bir kez daha göstermektedir. Bununla birlikte uygulamanın bitmesinin ardından 1 haftalık bekleme sürecine gidilmiştir. Ardından 3 oturum izleme verisi alınmıştır. İzleme verileri incelendiğinde; daha önceki aşamalarda sözel basmakalıp davranışın sıklığını azaltma üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu görülen TYKY yönteminin kalıcılık özelliği de gösterdiği görülmektedir.

Yukarıda verilen grafik 1 ve grafik 2 incelendiğinde X ve Y öğrencilerinin her ikisinde de görülen sözel basmakalıp davranışın ortaya çıkma sıklığı üzerinde, uygulanan TYKY yönteminin olumlu yönde etkisinin olduğu, yöntemin sözel basmakalıp davranışın sıklığını önemli ölçüde azalttığı görülmüştür. Araştırmada yöntemin davranış üzerindeki etkisinin kalıcılığı da incelenmiş ve kalıcı olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Sosyal Geçerliğe İlişkin Bulgular

Araştırmada öğrencilerin ebeveynlerinden sosyal geçerlik bulguları elde edilmiştir. Sosyal geçerliğe ilişkin sorular ve ebeveynlerin cevapları aşağıda verilmiştir.

1. Sizin için çocuğunuzun sözel basmakalıp davranışlarının azalması önemli mi? sorusuna;

Öğrenci X'in annesi: *“Evet önemli, oğlum ona ne söylesem tekrar ediyor, soru sorarsam o da bana soru soruyor. Bazen yorucu oluyor.”*

Öğrenci Y'nin babası: *“Evet önemli, oğluma ben okuldaki öğretmeni kim cümle kurarsa her şeyi olduğu gibi söylüyor. Bu davranışının azalmasını isterim.”* şeklinde cevap vermiştir.

2. Araştırmanın amacının çocuğunuz için uygun olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna;

Öğrenci X'in annesi: *“Evet, bana araştırma amacı anlatıldı. Neden bu tekrar edici davranışların üzerinde çalışılması gerekildiğinden de bahsedildi. Müdahale edilmez ise devam edeceğini söyledi.”*

Öğrenci Y'nin babası: *“Evet düşünüyorum, ben de bu davranışının azalmasını istiyorum.”* şeklinde cevap vermiştir.

3. TYKY yönteminin kullanıldığı araştırma ile çocuğunuzun sözel basmakalıp davranışlarının azaldığını düşünüyor musunuz? sorusuna;

Öğrenci X'in annesi: *“Okul içerisinde biraz azaldığını biliyorum. Dışarıda bizlere karşı pek azalmadı gibi geliyor.”*

Öğrenci Y'nin babası: *“İlk zamanki kadar çok olmadığını fark ediyorum. Bana araştırma sonrasında uygulamayı benim de yapmam gerektiğini anlattılar. Uzun süreli bir durum olduğunu söylediler.”* şeklinde cevap vermiştir.

4. Çalışma sürecinin OSB tanısı olan çocuğunuz için anlaşılır olduğunu düşünüyor musunuz? sorusuna;

Öğrenci X'in annesi: *“Evet, işe yaradığını gördükçe etkiliymiş diyorum.”*

Öğrenci Y'nin babası: *“Evet, oğlum tekrar edici davranışını müdahale edildiğinde duruyor. Devamını getirmek için ısrar etmiyor.”* şeklinde cevap vermiştir.

5. TYKY yöntemini çocuğunuzun sözel basmakalıp davranışlarını azaltmada kullanmak ister misiniz? sorusuna;

Öğrenci X'in annesi: *“Evet isterim, tekrarları bazen çok zorluyor.”*

Öğrenci Y'nin babası: *“Evet, bana bunu her seferinde yapmaya devam etmem gerektiğini anlattılar.”* şeklinde cevap vermiştir.

Yukarıda verilen ifadelerle bakıldığında ebeveynler TYKY yönteminin kullanıldığı araştırma ile çocuklarının sözel basmakalıp davranışlarının azaldığını, sürecin OSB tanısı olan çocukları için anlaşılır olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulguları sonucunda; ebeveynlerin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların azaltılmasında TYKY yöntemi kullanımı ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA

Bu çalışmada TYKY yönteminin OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışlara etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda ebeveyn görüşleri de alınmıştır. Bu kapsamda yöntemin OSB tanısı olan iki bireyin sözel basmakalıp davranışları

üzerindeki etkisine bakılmış, etkinin kalıcılığı incelenmiş ve ebeveynlerin görüşleri alınarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına bakıldığında TYKY yönteminin, OSB tanısı olan bireylerin sergilemiş olduğu sözel basmakalıp davranışlar üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğu, bu olumlu etkinin kısa süre devam ettiği ve ebeveynlerin yöntem ile ilgili olumlu görüşlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Uluslararası alanyazında OSB tanısı olan bireylerde sözel basmakalıp davranışların ortaya çıkma sıklığını azaltmaya yönelik TYKY yönteminin kullanıldığı çok sayıda araştırma olduğu görülmüştür (Ahearn vd., 2007; Ahrens vd., 2011; Lanovaz ve Sladeczek, 2012; Liu-Gitz ve Banda, 2010; Meany-Daboul vd., 2007; Miguel vd., 2009; Schumacher ve Rapp, 2011). Ulusal alanyazında ise bu konuda sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmüştür (Kanak, 2018; Topper-Korkmaz, 2012; Yücesoy Özkan vd., 2022).

Bu çalışmada TYKY yöntemi uygulanırken kısa uygulama adımları kullanılmıştır; “Araştırmacı ifadeyi söyler, öğrenci sözel basmakalıp davranış sergiler ise eğitimci tepkiyi yarıda keser, göz temasını sağlayarak öğrenciyi yeniden yönlendirir. Eğer eğitimci ifadeyi söylediğinde öğrenci sözel basmakalıp davranış sergilemez ya da sessiz kalır ise eğitimci diğer ifadeyi aktararak sohbete devam eder.” Alanyazında yöntemle ilgili farklı müdahale yaklaşımlarından yararlanılması önerilmektedir. Benzer yaklaşımlar her OSB tanısı olan öğrenci için uygun olmayabilir bu nedenle sözel basmakalıp davranışlar değerlendirilirken, farklılaştırılmış TYKY yöntem uygulamalarının da etkili olabileceği vurgulanmıştır (Barszcz, Griffith, Weigand ve Garcia, 2021).

Araştırma bulgularında yer alan grafik 1 ve grafik 2 incelendiğinde uygulanan TYKY yönteminin, X ve Y öğrencilerinin her ikisinde de sözel basmakalıp davranışının görülme sıklığı üzerinde olumlu yönde etkisinin olduğu görülmüştür. TYKY yönteminin X öğrencisi üzerinde Y öğrencisine kıyasla daha etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında X öğrencisinde oturumlar arasında daha fazla yüzdelerlik değişimleri meydana gelirken; Y öğrencisinde davranışın azalma yüzdesi daha istikrarlı ve aşağı yönde seyretmiştir. Bu durumların; öğrencilerin bireysel farklılıklarından, bilişsel düzeylerinden ve OSB'den etkilenme derecelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çalışmada sohbet etme süreci içerisinde doğal bir süreçle birlikte uygulanan TYKY yöntemi ile OSB tanısı olan öğrencilerde sıklıkla görülen sözel basmakalıp davranışların görülme sıklığı azaltılmıştır. Bu çalışmaya kadar TYKY yönteminin doğal olarak meydana gelen etkinlikler sırasında uygulanmadığı, bu nedenle de doğal ortamdaki etkinliğinin yeterince bilinmediği ifade edilmektedir (Martinez ve Betz, 2013). Araştırmamız bu yönü ile alanyazındaki diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Bu araştırmada araştırmacıların kontrolünde yapılandırılmış bir sınıf düzeninde doğal bir sohbet ortamında kontrollü olarak uygulama süreci gerçekleştirilmiştir. Örneğin bu saat benim cümlesi aktarılırken araştırmacı kendi kolundaki saati göstererek bu saat benim demiş ve öğrenciden tepki beklemiştir. Sınıf düzeni uygulama öncesinde tam eşyalar ve form ile birlikte hazırlanmıştır. Yöntemin uygulama sürecinde araştırmacılar tarafından bir zorluk ile karşılaşılmamış, öğrencilerde zarar verici düzeyde bir problem davranış görülmemiştir. Burada sürecin zorlu geçmemesinde uygulama sürecinin öğrencilerin kendi eğitimcisi ile kendi sınıfında yürütülmesinin ve aynı zamanda uygulamada kullanılacak ifadeler ve yeniden yönlendirmelerin önceden belirlenmesinin avantaj sağladığı düşünülmektedir. Alanyazına bakıldığında eğitsel açıdan uygulama zorluğu olabileceği (Colón ve Ahearn, 2019) ve özellikle başlangıçta yüksek düzeyde basmakalıp davranışlar sergileniyor ise müdahalenin uygulanmasının zor olabileceği belirtilmektedir (Wunderlich ve Vollmer, 2015).

Bu araştırmada uygulama sürecinin sonunda yöntem kullanımının OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların sıklığını önemli ölçüde azalttığı görülmüş olup; tamamen bitmediği dikkat çekmiştir. Geçmişte yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (McNamara ve Cividini-Motta, 2019). Burada sözel basmakalıp davranışların sürekliliğinin içsel bir davranış olmasının yanında sürekli müdahale imkanının bulunmamasından dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir. Ek olarak bu araştırma sürecinde öğrencilerin yerinde güzel oturma gibi istendik davranışlarında süreklilik sağlanması için pekiştireçler kullanılmıştır. Burada tercih edilen pekiştireçler öğrenciler üzerinde etkililiği bilinen sözel ve sosyal pekiştireçler olmuştur. TYKY yöntemi uygulanma basamakları içerisinde pekiştireç kullanımına yer verilmemiştir. Pekiştireçler aracılığıyla TYKY yönteminin kullanıldığı müdahale başarısının zaman içerisinde sürdürülmesiyle ilgili ek araştırmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Gauthier, Ahearn ve Colón, 2020).

TYKY yönteminin araştırmaya katılan OSB tanısı olan öğrencilerde görülen sözel basmakalıp davranışların görülme sıklığının azalmasında etkili olduğu izleme oturumlarında anlaşılmıştır; ancak bu etkinin uzun süreli olmadığı söylenebilir. Geçmişte yapılan araştırmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır (Cassella, Sidener, Sidener ve Progar, 2011; Miguel vd., 2009; Schumacher ve Rapp, 2011).

Alanyazında TYKY yönteminin etkili olduğu alanlardan biri olarak bağlama uygun konuşma olduğunu ifade eden bulgular yer alsa da (Colón, Ahearn, Clark ve Masalsky, 2012), yapılan bazı araştırmalarda TYKY yönteminin her zaman bağlama uygun konuşmaları arttırmayacağı ifade edilmektedir. Cassella ve diğerleri (2011), TYKY yöntemi ile OSB tanısı

olan bir bireyde uygun olan sözel ifadeleri artırmadıklarını belirtmiştir. Özellikle yeniden yönlendirme yönergelerine uymayan bireylerde bu yöntemin kullanılmasının güç olacağı da ifade edilmektedir (Ahrens vd., 2011). Bu nedenle bu araştırmada da TYKY yöntemi ile OSB tanısı olan bireylerde görülen sözel basmakalıp davranışların görülme sıklığının azaltılması incelenmiş olup, başka durumlara etkisine bakılmamış ve bağlama uygun konuşmanın artırılması üzerinde çalışılmamıştır.

Araştırmada aynı zamanda ebeveynler ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek sosyal geçerlik bulguları da elde edilmiştir. Ebeveynler araştırmanın amacının çocukları için uygun olduğunu belirtmiş, araştırma sürecinden memnun kaldıklarını ifade etmiş ve çocuklarının sözel basmakalıp davranışlarının azalmasında TYKY yönteminin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Geçmiş araştırmalarda benzer şekilde sosyal geçerlik bulgularına bakılan araştırmalar olduğu görülmüştür. Örneğin TYKY yönteminin OSB tanısı olan çocukların sözel basmakalıp davranışlarının azaltılmasında kullanılması gerektiğini ifade eden öğretmen ve ebeveyn görüşlerinin yer aldığı araştırmalar bulunmaktadır (Kanak, 2018; Liu Gitz ve Banda, 2010).

Yukarıda yer verilen bilgi ve bulgular da dikkate alındığında bu araştırmanın ihtiyaca yönelik, güncel, sosyal yönden önemli bir amacının bulunması ve doğal bir süreç içerisinde yürütülmesi yönleri ile önemli olduğuna, araştırmanın bu güçlü yönleri ile alanyazına, bilim dünyasına, öğretmenler ve öğretmen adaylarına katkıda bulunarak yol göstereceğine inanılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda TYKY yönteminin OSB tanısı olan iki öğrencide görülen sözel basmakalıp davranışların görülme sıklığını azalttığı, bu olumlu etkinin kısa süreli devam ettiği ve çocukların ebeveynleri tarafından yöntemin olumlu etkisinin görüldüğü bilgilerine ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sonuçlara ve önerilere yer verilmektedir.

1. Bu araştırmada TYKY yönteminin OSB tanısı olan iki öğrencide görülen sözel basmakalıp davranışlar üzerindeki etkisi incelenmiş ve etkinin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İleriki araştırmalar için daha fazla sayıda OSB tanısı olan öğrenciler ile yürütülmesi ve sonuçların sınanması önerilmektedir.

2. Bu araştırmada TYKY yönteminin OSB tanısı olan iki öğrencide görülen sözel basmakalıp davranışlar üzerindeki olumlu etkisinin kısa süreli sürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. İleriki araştırmalar için olumlu etkinin uzun süreli olmasına yönelik çeşitli yaklaşımların geliştirilmesi ve uygulamaların yürütülmesi önerilmektedir.

3. Bu araştırmada TYKY yönteminin OSB tanısı olan çocukların sözel basmakalıp davranışları üzerindeki etkisine yönelik ebeveyn görüşleri yöntemin etkili olduğu yönündedir. İleriki araştırmalarda farklı veri toplama araçları kullanılarak benzer çalışmaların yürütülmesiyle ebeveyn görüşleri kapsamlı şekilde elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Adami, S., Falcomata, T. S., Muething, C. S. ve Hoffman, K. (2017). An evaluation of lag schedules of reinforcement during functional communication training: Effects on varied mand responding and challenging behavior. *Behavior Analysis in Practice*, 10(3), 209-213. <https://doi.org/10.1007%2Fs40617-017-0179-7>
- Ahearn, B. (2013) Response interruption/redirection. In Volkmar F. R. (Ed.), *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders*. New York: Springer.
- Ahearn, W. H., Clark, K. M., MacDonald, R. P. F. ve Chung, B. I. (2007). Assessing and treating vocal stereotypy in children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 40(2), 263-275. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1901/jaba.2007.30-06>
- Ahrens, E. N., Lerman, D. C., Kodak, T., Worsdell, A. S. ve Keegan, C. (2011). Further evaluation of response interruption and redirection as treatment for stereotypy. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 44(1), 95-108. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2011.44-95>
- Akers, J. S., Pyle, N., Higbee, T. S., Pyle, D. ve Gerencser, K. R. (2016). A synthesis of script fading effects with individuals with autism spectrum disorders: A 20-year review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 3(1), 1–17. <http://dx.doi.org/10.1007%2Fs40489-015-0062-9>
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal el kitabı*, (Çev. E. Köroğlu). (5. Baskı), Ankara: Hekimler Yayıncılık.
- Atbaşı, Z., Karaca, M. A. ve Karasu, N. (2019). Sosyal geçerliğin türkiye’de özel eğitim tez çalışmalarına yansımaları, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1589-1601
- Barszcz, H., Griffith, A. K., Weigand, P. ve Garcia, Y. (2021). Generalization of response interruption and redirection procedure with vocal stereotypy. *Behavioral Interventions*, 36(4), 847-866. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/bin.1814>
- Benson, S. S., Dimian, A. F., Elmquist, M., Simacek, J., McComas, J. J. ve Symons, F. J. (2018). Coaching parents to assess and treat self-injurious behaviour via telehealth. *Journal of Intellectual Disability Research*, 62(12), 1114-1123, <https://doi.org/10.1111%2Fjir.12456>
- Bilmez, H. ve Tekin-İftar, E. (2016). Veri toplama. E. Tekin-İftar (Ed.), *Uygulamalı davranış analizi içinde* (ss.99-143). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Cassella, M. D., Sidener, T. M., Sidener, D. W. ve Progar, P. R. (2011). Response interruption and redirection for vocal stereotypy in children with autism: A systematic replication. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 44(1), 169–173. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2011.44-169>
- Cihan Akgül, H. (2016). *Otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilerin stereotip davranışlarına ilişkin öğretmen deneyimleri*, [Yüksek lisans tezi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.(Tez Numarası: 438267)
- Colón, C. L. ve Ahearn, W. H. (2019). An analysis of treatment integrity of response interruption and redirection. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 52(2), 337–354. <https://doi.org/10.1002/jaba.537>
- Colón, C. L., Ahearn, W. H., Clark, K. M. ve Masalsky, J. (2012). The effects of verbal operant training and response interruption and redirection on appropriate and inappropriate vocalizations. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 45(1), 107-120. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2012.45-107>

- Diken, İ. H. (Ed.) (2013). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dunst, C. J. (2018). Kanıt-temelli erken çocukluk müdahale uygulamalarının belirlenmesinde araştırma sentezlerinin rolü [Role of research syntheses for identifying evidence-based early childhood intervention practices.]. (Çev. H. Akçakaya). H. Bakkaloğlu ve Ş. Demir (Eds.). *Erken çocukluk özel eğitimi el kitabı* (ss. 539-562). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersan, D. T. (2015). *Problem çözme eğitiminin otizm spektrum bozukluğu olan çocuk annelerinin problem çözme becerileri ve bazı psikolojik değişkenler üzerindeki etkisi*, [Doktora tezi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez Numarası: 395181)
- Falcomata, T. S., Muething, C. S., Silbaugh, B. C., Adami, S., Hoffman, K., Shpall, C. ve Ringdahl, J. E. (2018). Lag schedules and functional communication training: Persistence of mands and relapse of problem behavior. *Behavior Modification*, 42(3), 314-334. <https://doi.org/10.1177/0145445517741475>
- Gal, E., Lamash, L., Bauminger-Zviely, N., Zancanaro, M. ve Weiss, P. L. (2015). Using multitouch collaboration technology to enhance social interaction of children with high-functioning autism. *Physical and Occupational Therapy in Pediatrics*, 36(1), 46-58. <http://dx.doi.org/10.3109/01942638.2015.1040572>
- Gauthier, K. A., Ahearn, W. H. ve Colón, C. L. (2020). Further evaluation of treatment integrity for response interruption and redirection. *Behavioral Interventions*, 35(2), 1-10. <http://dx.doi.org/10.1002/bin.1738>
- Gerow, S., Rispoli, M., Ninci, J., Gregori, E. V. ve Hagan-Burke, S. (2017). Teaching parents to implement functional communication training for young children with developmental delays. *Topics in Early Childhood Special Education*, 38(2), 68-81. <http://dx.doi.org/10.1177/0271121417740637>
- Gülây, A. (2017). *Özel eğitim öğretmenlerinin otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin dil gelişimlerini desteklemek amacıyla kullandıkları yöntemler*, [Yüksek lisans tezi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez Numarası: 481751)
- Ishizuka, Y. ve Yamamoto, J. (2016). Contingent imitation increases verbal interaction in children with autism spectrum disorders. *Autism*, 20(8), 1011-1020. <https://doi.org/10.1177/1362361315622856>
- Jussila, K., Juntila, M., Kielinen, M., Ebeling, H., Joskitt, L., Moilanen, I. ve Mattila, M. L. (2020). Sensory abnormality and quantitative autism traits in children with and without autism spectrum disorder in an epidemiological population. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(1), 180-188. <https://doi.org/10.1007%2Fs10803-019-04237-0>
- Kanak, D. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış öğrencilerin sözel basmakalıp davranışlarını azaltmada tepkiyi yarıda kesme ve yönlendirme ve yeniden yönlendirme yönteminin etkililiği*, [Doktora tezi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez Numarası: 504505)
- Karaca, M. A., Kılıç, K. ve Sarı, H. (2021). Ebeveynlerin otizmlili çocuklarıyla ilgili günlük yaşam sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi. *Turkish Special Education Journal: International*, 3(2), 1-26.
- Kratochwill, T. R., Hitchcock, J., Horner, R. H., Levin, J. R., Odom, S. L., Rindskopf, D. M. ve Shadish, W. R. (2012). *Single-case designs technical documentation*. *Remedial and Special Education* 34(1), 26-38. <https://doi.org/10.1177/0741932512452794>
- Ledford, J. R., Lambert, J. M., Pustejovsky, J. E., Zimmerman, K. N., Hollins, N. ve Barton, E. E. (2023). Single-case-design research in special education: Next-generation guidelines and considerations. *Exceptional Children*, 89(4), 379-396. <https://doi.org/10.1177/00144029221137656>
- Lanovaz, M. J. ve Sladeczek, I. E. (2012). Vocal stereotypy in individuals with autism spectrum disorders: A review of behavioral interventions. *Behavior Modification*, 36(2), 146-164. <https://doi.org/10.1177/0145445511427192>
- Liu-Gitz, L. ve Banda, D. R. (2010). A replication of the RIRD strategy to decrease vocal stereotypy in a student with autism. *Behavioral Interventions*, 25(1), 77-87. <https://doi.org/10.1002/bin.297>

- Martinez, C. K. ve Betz, A. M. (2013). Response interruption and redirection: Current research trends and clinical application. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 46(2), 549–554. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/jaba.38>
- Meany-Daboul, M. G., Roscoe, E. M., Bourret, J. C. ve Ahearn, W. H. (2007). A comparison of momentary time sampling and partial-interval recording for evaluating functional relations. *Journal of Behavior Analysis*, 40(3), 501–514. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2007.40-501>
- McNamara, K. ve Cividini-Motta, C. (2019). Further evaluation of treatments for vocal stereotypy: Response interruption and redirection and response cost. *Behavioral Interventions*, 34(2), 181-197. <https://doi.org/10.1002/bin.1657>
- Miguel, C. F., Clark, C., Tereshko, L. ve Ahearn, W. H. (2009). The effects of response interruption and redirection and sertraline on vocal stereotypy. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 42(4), 883-888. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2009.42-883>
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2nd edition). New York: SAGE Publications, Inc.
- Muharib, R., Correa, V. I., Wood, C. L. ve Haughney, K. L. (2018). Effects of functional communication training using gotalk nowtm iPad® application on challenging behavior of children with autism spectrum disorder. *Journal of Special Education Technology*, 34(2), 1-9. <http://dx.doi.org/10.1177/0162643418783479>
- National Autism Center. (2015). *Autism*, <https://nationalautismcenter.org/autism/> adresinden erişildi.
- Neely, L., Gerow, S., Rispoli, M., Lang, R. ve Pullen, N. (2016). Treatment of echolalia in individuals with autism spectrum disorder: A systematic review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 3(1), 82-91, <https://doi.org/10.1007/S40489-015-0067-4>
- Neitzel, J. (2009). *Steps for implementation: Response interruption/redirection*. Chapel Hill, NC: The national professional development center on autism spectrum disorders, frank porter graham child development institute, The University of North Carolina. https://csesa.fpg.unc.edu/sites/csesa.fpg.unc.edu/files/ebpbriefts/ResponseInterruption_Steps.pdf
- Niwayana, K. ve Tanaka-Matsumi, J. (2016). Promoting social interactions and responses to peer initiations of a child with autism spectrum disorder. *Psychology*, 7(6), 877-884. <http://dx.doi.org/10.4236/psych.2016.76089>
- Rakap, S., Birkan, B. ve Kalkan, S. (2017). *Türkiye'de otizm spektrum bozukluğu ve özel eğitim*. Salih Rakap (Ed.). Tohum Otizm Vakfı. <https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/tosboe2017.pdf>
- Roberts, J. M. A. (2014). Echolalia and language development in children with autism. In J. Arciuli & J. Brock (Eds.), *Communication in autism* (pp. 53-74). Netherlands: John Benjamins Publishing Company.
- Schumacher, B. I. ve Rapp, J. T. (2011). Evaluation of the immediate and subsequent effects of response interruption and redirection on vocal stereotypy. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 44(3), 681-685. <https://doi.org/10.1901%2Fjaba.2011.44-681>
- Simacek, J., Dimian, A. F. ve McComas, J. J. (2017). Communication intervention for young children with severe neurodevelopmental disabilities via telehealth. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(3), 744-767. <https://doi.org/10.1007%2Fs10803-016-3006-z>
- Stiegler, L. N. (2015). Examining the echolalia literature: where do speech-language pathologists stand?. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 24(4), 750-762. https://doi.org/10.1044/2015_ajslp-14-0166
- Tekin-İftar, E. (2012). Çoklu yoklama modelleri. E. Tekin-İftar (Ed.), *Eğitim ve davranış bilimlerinde tekdenekli araştırmalar içinde* (ss. 217-254). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları

- Tekin-İftar, E. (2018). A-B Modelleri. E. Tekin-İftar. (Ed.), *Eğitim ve davranış biliminde tek denekli araştırmalar* (2. baskı) içinde (ss. 155-177). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Toper-Korkmaz, Ö. (2012). Basmakalıp (Stereotipik) davranışların azaltılmasında yeni bir strateji: Tepkiyi yarıda kesme ve yönlendirme ve yönlendirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 13(01), 59-74. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000166
- Töret, G. (2016). Otizm spektrum bozukluğu (OSB): Özellikler. İ. H. Diken ve H. Bakkaloğlu (Ed.), *Zihin yetersizliği ve otizm spektrum bozukluğu* (ss. 192-228). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Uyanık, A. ve Sarı, H. (2021). Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerle çalışan öğretmenlerin yaşadıkları sorunların incelenmesi. *Turkish Special Education Journal:International*, 3(2), 1-22.
- Valentino, A. L., Schillingsburg, M. A., Conine, D. E. ve Powell, N. M. (2012). Decreasing echolalia of the instruction Bsay during echoic training through use of the cues-pause-point procedure. *Journal of Behavioral Education*, 21(4), 315-328. 328. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10864-012-9155-z>
- Vuran, S. ve Melekoğlu, M. (2022). Özel eğitimde kanıt temelli uygulamaların kalite göstergeleri ve sınıflandırılması: Alanyazın derlemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1286-1313.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücesoy Özkan, Ş., Kaplan, G., Köse, H. ve Altun, D. (2022). Basmakalıp davranışların azaltılmasında tepkiyi yarıda kesme ve yeniden yönlendirmenin etkililiği: Meta-Analiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2). <http://doi.org/10.16986/HUJE.2020064994>
- Yüksel, E. (2021). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı alan çocuklarda dpoae test bataryası ile işitmenin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez Numarası: 690148)
- Wunderlich, K. L. ve Vollmer, T. R. (2015). Data analysis of response interruption and redirection as a treatment for vocal stereotypy. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 48(4), 749-764. <https://doi.org/10.1002/jaba.227>